

NÄYTESIVUT

Eliisa Leskisenoja

Kun koulu ei kukoistakaan

Miten saada positiivinen pedagogiikka toimimaan

Tässä pdf-tiedostossa on mukana kirjasta seuraavat näytteet:

- Sisällys
- Alkusanat
- Näytesivut

Tutustu kirjaan
verkkokaupassamme

SANTALAHTI

Sisällys

Lukijalle	8
-----------------	---

OSA 1 POSITIIVISEN KASVATUKSEN NYKYTILA

Positiivinen kasvatustilanne kasvatustilanteena	14
Positiivisen kasvatuksen perustelut	20
Positiivisen kasvatuksen kritiikki	30
Positiivisen kasvatuksen uusi aalto	35

OSA 2 HYVINVOINTIKULTTUURIN RAKENTAMINEN

Oppimisyhteisöstä hyvinvointiyhteisöksi	42
Toimintakulttuurin muutos	43
Oppilaan hyvinvoinnista kouluyhteisön hyvinvointiin ...	49
Hyvinvointikulttuurin strategiset peruspilarit	55
Tarvelähtöisyys	56
Koko koulu -lähestymistapa	59
Teoreettinen viitekehys	61
Multistrategisuus	69
Pedagogiikka	72
Fyysinen ympäristö	81
Pitkäjänteinen sitoutuminen	84

Hyvinvointi yhteisöllisenä päämääränä ja voimavarana . . .	86
Oppiva yhteisö	87
Positiivinen johtaminen	92
Henkilöstön sitouttaminen	106
Oppilaiden osallistaminen	115
Yhteistyö huoltajien kanssa	121
Hyvinvointikulttuurin rakentamisen askelmerkit	134
Ponnahdusalustana itseohjautuvuusteoria	137
Ensimmäinen askelma: Lähtötilanteen kartoitus ja kehittämistarpeen tunnistaminen	139
Toinen askelma: Yhteisen näyn luominen	151
Kolmas askelma: Toimintasuunnitelman laatiminen . . .	156
Neljäs askelma: Suunnitelman toteutus ja toiminta . . .	168
Viides askelma: Seuranta ja saavutusten ankkurointi . . .	173
Haasteiden kohtaaminen	177
Muutosvastarinta	178
Ajanpuute	184
Muutosmatkaväsymys	189

OSA 3 KOHTI KESTÄVÄÄ KUKOISTUSTA

Inspiroivia esimerkkejä	194
Niittylahden koulu, Joensuu	196
Kantvikin koulu, Kirkkonummi	199
Kyrölän koulu, Järvenpää	203
Pohjoiskehän koulu, Rauma	206
Eskolanmäen koulu, Kouvola	209
Itäkeskuksen peruskoulu, Helsinki	212
Aapiskujan koulu, Vimpeli	216
Itätuulen koulu, Pori	220
Talvisalon koulu, Savonlinna	224
Mäntymäen koulu ja Kasavuoren koulu, Kauniainen	228
Tapiolan koulu, Espoo	232
Lopuksi:	
Kokemuksen ja kannustuksen sanoja matkaevääksi	237
Lähteet	242

Lukijalle

Vuonna 2009 professori Martin Seligman tutkijaryhmineen totesi artikkelissaan, että hyvinvointia voi ja tulee opettaa. Tätä oivallusta voidaan pitää positiivisen kasvatuksen globaalina lähtölaukauksena. Sittemmin positiivinen kasvatusta on levinnyt kouluihin ja muihin kasvatusyhteisöihin joka puolelle maailmaa. Sen periaatteiden levittämiseksi on perustettu monenlaisia organisaatioita, yrityksiä ja ryhmittymiä. Tarjolla on lukematon määrä tutkimus- ja opaskirjallisuutta, koulutusohjelmia sekä oheismateriaalia. Kasvattajat Suomessa ja maailmalla ovat voimaantuneet positiivisen kasvatuksen ajatuksista, ja monenlaisia menetelmällisiä kokeiluja ja interventioita on jo ehditty toteuttaa. Myös käytössä olevissa opetussuunnitelmissa on useita positiivisen kasvatuksen heijastumia.

On paradoksaalista, että samalla kun positiivisen kasvatuksen suosio on suurempaa kuin koskaan, elämme ajassa, jossa hätää ja pahoinvointia on kaikkialla. Globaalien kriisien varjostaessa lasten ja nuorten elämää on ahdistus lisääntynyt, syrjäytyminen kiihtynyt ja nuorten väkivalta kasvanut. Yhteiskunnallinen eriarvoistuminen on lisääntymässä, eikä koulu enää onnistu entiseen tapaan tasaamaan kotitaustan vaikutusta. Koulut kamppailevat oppilaiden jatkuvasti heikentyvän osaamisen sekä työrauha- ja käytösongelmien kanssa. Samalla kun opiskeluhoillon

ja mielenterveyden tukipalvelut natisevat liitoksissaan, koulujen henkilöistö pinnistelee ääri rajoilla oppilaiden oppimis- ja hyvinvointivajeen suitsimiseksi.

Vaikka tilanne onkin monin tavoin synkeä, toivo ei katoa. Nyt on rakennettava optimistisia tulevaisuuskuvia ja ymmärrettävä laaja-alaisten ennalta ehkäisevien toimien välttämättömyys. Lapset ja nuoret viettävät koulussa suuren osan elämästään juuri niinä vuosina, jolloin hyvinvoinnin rakentaminen on merkityksellisintä ja tehokkainta. Tämä aika on hyödynnettävä nykyistä paremmin. Koulujen on etulinjassa jatkettava taisteluaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi, mutta uusin asein.

Maailmalla tehdyt tuoreet tutkimukset paljastavat, ettei positiivisella kasvatuksella automaattisesti saavuteta suuria hyvinvointivaikutuksia. Mikäli toiminta on suunnittelematonta ja strategisesti heppoista, se jää helposti pinnalliseksi ja lyhytjänteiseksi. Tällöin hyvinvointihyödyt ovat vähäisiä tai ne jäävät kokonaan toteutumatta. Hajanaisten ja irrallisten toimien sijaan meidän tulisikin pyrkiä kohti kokonaisvaltaista ja yhteisöllistä, oppilaan koulupolun mittaista hyvinvointikulttuuria. Tämä tarkoittaa koulua, jossa pelkän pahoinvoinnin poistamisen sijaan rakennetaan hyvinvointia aktiivisesti ja systemaattisesti. Lapsille ja nuorille opetetaan hyvinvointisäilytystä, mutta samanaikaisesti tuetaan hyvinvointikompetenssin vahvistumista lämpimän vuorovaikutuksen sekä päivittäisten, myönteistä kasvua edistävien käytänteiden ja toimintamallien avulla.

Haluan tämän kirjani avulla herätellä ja rohkaista. Kirjan ensimmäisessä osassa pohdiskelen positiivisen kasvatuksen tämänhetkistä olemusta ja olemassaolon perusteluja. Olen päässyt tapahtumien ytimessä seuraamaan, miten positiivinen kasvatusta on viime vuosina otettu Suomessa vastaan. Omat työympäristöni sekä kymmenet koulu- ja päiväkotivierailut ovat piirtäneet kuvaa positiivisen kasvatuksen arkitodellisuudesta maassamme. Hyvinvointiopetuksessa on saavutettu monia merkityksel-

Kun koulu ei kukoistakaan

lisiä edistysaskeleita ja makeita voittoja. Samalla on kuitenkin myönnettävä, että kansainvälisten tutkimusten osoittama huoli positiivisen kasvatuksen vaihtelevista toteutustavoista on aiheellinen myös Suomessa. Hyvinvointityön tärkeys on koulumaailmassamme yleisesti tunnustettu, mutta sen tavoitteenasetteluun, toteutustapoihin ja arviointiin kaivataan lisää jyrkyyttä ja systemaattisuutta. Kirjan toinen osa tarjoaa konkreettisia vastauksia ja toimenpide-ehdotuksia tähän problematiikkaan.

Onneksemme meillä on myös upeita tienraivaajia. Valmistautuessani tämän kirjan kirjoittamiseen haastattelin yksitoista edelläkävijärehtoria, jotka tavoitteellisesti ja johdonmukaisesti juurruttavat positiivista kasvatausta kouluyhteisöihinsä. Haastattelut olivat äärettömän innoittavia ja tämän kirjaproessin rikastuttavinta antia. Näiden rohkeiden ja innovatiivisten johtajien ääni kuuluu kirjani sivuilla viitoittaessani tietä hyvinvointiyhteisön rakentamiseksi. Vaikka kyse ei olekaan liukuhihnatyöstä, huomasin nopeasti, että kunkin koulun kehitysmatkalla oli havaittavissa monia yhtäläisyyksiä. Kirjan kolmannessa osassa teemme tutustumiskierroksen näiden yhdentoista koulun toimintakulttuuriin. Toivon tämän kierroksen tarjoavan oivalluksia ja inspiaraatiota sekä avaavan näköaloja kehittämistyön kantavuuteen.

Kirjani on yhdistelmä tutkimusperustaista teoriaa ja käytäntöä. Leonardo da Vincin kerrotaan sanoneen: *”Hän, joka rakastaa käytäntöä ilman teoriaa on kuin merimies, joka varustaa laivan ilman ruoria ja kompassia eikä koskaan tiedä, mihin lopulta tulee päätymään.”* Olen itse intomielinen tutkimusperustaisuuden kannattaja. Koen, että teoreettiset mallit jäsentävät ajatteluani ja suitsivat innostuvaa mieltäni ja pirskahtelevaa tekemistäni. Ne luovat turvaa, rauhaa ja uskottavuutta toimintaani – laadusta puhumattakaan. Olen lähestynyt kaikkia kirjan teemoja kotimaisen ja kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Teoria tarvitsee rinnalleen kuitenkin aina käytännön. Sen toteutumiseksi olen tähän kirjaan valjastanut kaiken kokemuksen ja osaamiseni. Olen halunnut

kirjoittaa manuaalin, joka näyttöön perustuen mutta käytännönläheisesti ja arjenmakuisesti viitoittaa tietä kohti kestävästi hyvinvoivaa koulua. Olen pyrkinyt tekemään sen niin huolellisesti ja yksityiskohtaisesti kuin vain kouluyhteisön ulkopuolelta käsin on mahdollista.

Jokainen opettaja on koulun kehittäjä ja hyvinvoinnin muutosagentti. Tätä kirjaa ei ole suunnattu vain työyhteisöille tai rehtoreille vaan erityisesti sinulle, yksittäinen kasvattaja. Haluan valaa uskoa siihen, että yhdenkin opettajan toiminnalla on merkitystä. Omalla panoksellaan opettaja voi edistää hyvinvointia paitsi omassa kotiluokassaan myös koko koulussa. Positiivisen kasvatuksen uusin aalto korostaa hyvinvoinnin yhteisöllistä ja systeemistä luonnetta. Ajatellaan, että koulu on erilaisista vuorovaikutussuhteista koostuva kokonaisuus, jonka yhdessä osiossa tapahtuva myönteinen muutos edistää myönteistä kehitystä koko systeemissä. Tunnetilojen tavoin myös hyvinvointi on tarttuvaa. Vaalimalla omaa hyvinvointiaan opettaja käynnistää myönteisten tunteiden ketjureaktioita, jotka voivat ulottua myös oman luokkayhteisön ulkopuolelle. Vaikka koko koulun yhteisrintamalla eteneminen johtaa vaikuttavimpiin tuloksiin, lähtevät kaikki muutokset liikkeelle suunnannäyttäjistä – pelkäämättömistä ja kekseliäistä visionääreistä, jotka uskaltavat poiketa valtavirrasta ja raivata uusia ajattelemisen ja tekemisen polkuja.

Tämän kirjan taustalla on myös sangen henkilökohtainen motiivi. Olen viime vuosina kulkenut yhden lapseni rinnalla varjoisia polkuja. Leijonaemon tavoin olen kamppaillut lapseni hyvinvoinnin puolesta ja silti joutunut seuraamaan, kuinka iloinen ja värikylläinen elämä hiipuu haaleaksi, sosiaaliset suhteet lakastuvat ja arjen valopilkut himmenevät. Lukemattomia kertoja olen pohtinut, mitä olisi tarvittu siihen, että lapseni tarina olisi voitu kirjoittaa toisin. Suutarin lapsilla ei ole kenkiä, sanotaan. Aina eivät rakastava koti ja huolehtivat vanhemmatkaan riitä. Tarvitaan laajempaa rintamaleveyttä, suunnitelmallisempaa etenemistä ja periksiantamattomampia ponnisteluja. Kodin rinnalle tarvitaan mui-

Kun koulu ei kukoistakaan

takin kasvuympäristöjä, joissa lapset ja nuoret päivästä toiseen altistetaan hyvinvointia tukeville tavoitteellisille toimille. Koulu on näistä kasvu-
ympäristöistä merkittävin ja potentiaalisin.

Olen viimeiset kymmenen vuotta saanut toimia positiivisen kasvatuksen ja hyvinvointiopetuksen sanansaattajana. Intohimoni tätä elämäntehtävääni kohtaan on viime kuukausina väkeväitynyt suoranaiseksi taistelutahdoksi. Työmme hyvinvoinnin lisäämiseksi vaatii kiivaampaa paloa ja systemaattisempia tekoja kuin koskaan aikaisemmin. Nyt jos koskaan meiltä vaaditaan kykyä ajatella tulevaa toiveikkaasti. Olen viehättynyt kaaosteoriassa esitelyyn perhosefektiin, jonka mukaan perhosen siivenisku voi saada aikaan myrskyn maailman toisella puolella. Myös yksittäinen hyvinvoinnin teko voi kertaantuessaan synnyttää paljon hyvää. Positiivinen kasvatusta voi tehokkaasti toteutettuna toimia perhosefektin tavoin. Toivon lämpimästi, että tämä kirja voi olla alkusysäykseenä mahdollisimman monelle hyvinvoinnin siiveniskulle, jopa myrskylle.

Voimaannuttavaa lukumatkaa!

Lämmöllä

Eliisa

Psykologinen turvallisuus

Psykologinen turvallisuus tarkoittaa, että

- on turvallista ja hyväksytyä olla oma itsensä
  - on turvallista ottaa sosiaalisia riskejä
- on turvallista sanoa oma mielipiteensä ja tuoda esille ideoita, keskeneräisiäkin
  - on turvallista kysyä kysymyksiä ja pyytää apua
    - on turvallista olla eri mieltä asioista
  - on turvallista asettaa korkeita tavoitteita
    - on turvallista kokeilla ja epäonnistua
  - on turvallista tehdä virheitä ja myöntää ne
    - on turvallista pyytää ja antaa palautetta
  - on turvallista ilmaista kaikenlaisia tunteita
- on turvallista olla epätäydellinen ja keskeneräinen.

Psykologinen turvallisuus ei tarkoita, että

- ollaan aina samaa mieltä asioista
- kaikki ovat hyviä ystäviä keskenään
  - kaikkia ehdotuksia tuetaan
- tavoitteita tai suoritusvaatimuksia madalletaan
- konflikteja tai vaikeista asioista puhumista vältellään
  - ei kohdata vaikeuksia tai haasteita
  - ympäristö olisi paineeton ja stressitön.

Kantvikin koulu, Kirkkonummi

Haastateltava

Jouni Koponen, rehtori

Koulun esittely

Kantvikin koulu on alakoulu, jossa opiskelee noin 300 lasta. Hyvinvointi on Kantvikissa koulutoiminnan ytimessä. Positiivinen pedagogiikka toimii punaisena lankana, joka sitoo yhteen monta koulussa tärkeäksi koettua asiaa, kuten kohtaamisen, tunne- ja vuorovaikutustaitojen rakentamisen ja vahvuusperustaisuuden. Kantvikin koulu on sertifioitu Suomen ensimmäiseksi Huomaa hyvä -kouluksi.

Positiivisen pedagogiikan juurruttaminen Kantvikin kouluun alkoi tavoitteellisesti syksyllä 2020. Hyvinvoivan koulun kehittäminen lähti liikkeelle koulun aikuisista. Henkilöstö sai koulutusta ja aloitti tutkimusmatkan omaan itseen ja omiin vahvuuksiin. Yhteiselle keskustelulle ja aivoriihityöskentelylle varattiin paljon aikaa. Iso osa opettajankokousajoista ja veso-päivät pyhitettiin positiiviselle pedagogiikalle. Samalla työstettiin myös koulun arvoja. Arvoselkärangaksi valikoitui-

Kun koulu ei kukoistakaan

vat ystävällisyyden, sinnikkyuden ja itsesäätelyn vahvuudet. Nämä purettiin konkreettisiksi vahvuustaidoiksi, jotka nostettiin koulu yhteisön toimintaohjeiksi.

Uuden toimintakulttuurin jalkauttamisessa pidettiin tärkeänä rakenteiden luomista. Yhdessä kirjattiin yhteiset minimi eli asiat, joihin kaikki vähintään sitoutuvat. Alussa lähdettiin kevyesti liikkeelle. Kolmesta vahvuusteemasta lähti koteihin kirjeet, ja jokainen opettaja piti jakson alussa aiheeseen liittyvän oppitunnin. Jokaisen luokan piti harjoitella jotakin vahvuustaitoa, ja opettajien tehtävänä oli palkita onnistumisista. Vuosien saatossa innostus on kasvanut, ja tällä hetkellä koulussa on opettajia, jotka opettavat kaiken positiivisen pedagogiikan periaatteita peilaten.

Kantvikissa on kehitetty hyvinvoinnin vuosikelloa, johon merkitään kaikki hyvinvointisisällöt. Hyvinvointikellon avulla voidaan huolehtia siitä, että sisältöjä on tasaisesti ympäri vuoden mutta ei päällekkäin. Hyvinvointi on kirjattu vahvasti koulun vuosisuunnitelmaan ja strategiaan. Se näkyy kaikissa dokumenteissa ja myös päätöksenteossa. Kun tehdään esimerkiksi taloudellisia päätöksiä, pohditaan aina, miten kyseinen asia edistää koulu yhteisön hyvinvointia.

Kantvikissa hyvinvointikulttuurin rakentaminen pohjautuu vahvasti erilaisiin teorioihin. Tässä kirjassa useaan otteeseen mainittua psykologista turvallisuutta (Edmondson 2018) pidetään Kantvikin koulussa hyvinvoivan työyhteisön peruspilarina. Huomiota on kiinnitetty myös erittäin mielenkiintoiseen opettajien yhteispystyvyyden käsitteeseen (Donohoo ym. 2018), joka on Suomessa jäänyt vähäiselle huomiolle. Sillä tarkoitetaan opettajien kokemusta siitä, että heidän päivittäinen työnsä oppilaiden hyväksi on merkityksellistä ja vaikuttavaa.